

БЕЛЕШКА О ПРАВНОЈ ЛОГИЦИ

Као један од доказа да постоји посебна правна логика наводи се да у праву важе извесна правила која су супротна (општој) логици, одн. нелогична. Као пример често се наводи правило да нико не може на другом пренети више права него што сам има и одступања од њега која су допуштена у праву. Каже се да је то правило потпуно логично, а да су одступања нелогична, па ипак правно, тј. правном логиком, допуштена. Тако, нпр., ако се од трговца купи ствар којом он обично тргује, онда купац стиче својину на ствари чак и ако трговац није имао својину на њој (изузетак који је био предвиђен и у Српском грађанском законнику од 1844. г.).

На први поглед, овај доказ је убедљив. Заиста, зар трговац у овом случају не преноси на купца право својине на ствари, иако га сам нема — дакле, преноси више права но што сам има, насупрот јасној логици да се не може пренети више на другог него што се има? Изгледа да је тако и да право заиста има своју посебну „логику“, која је у ствари противлогика.

Међутим, чини нам се да се то ипак не може прихватити и да, бар у овом случају, право нема своју посебну логику, да не иде против опште логике. Одавде, наравно, нећемо извући закључак да можда у другим случајевима то и није тако, иако нам се чини вероватним да право ни у ком случају не може ићи против логике. Убеђени смо да би се и други докази извучени на основу других случајева могли исто тако, брижљивим испитивањем, оповргнути као што ћемо учинити у односу на онај из овог случаја. У ствари, у питању је само лена мисао, недовољан напор да се увиди право стање ствари. Размотримо поменути случај па ћемо то јасно видети.

Заиста шта се дешава у овом случају? Трговац који нема право својине склапа уговор с купцем којим се, нормално, преноси право својине на овога. По логици, право својине није пренето, јер га трговац и нема, па га и не може пренети. Али закон, ипак, наређује да се овим уговором стиче право својине. Шта то правно значи и једино може да значи?

То може да значи да законодавац наређује да се уговор којим се жели пренети право својине, а којим се оно не може пренети јер га преносилац нема, има сматрати као основ стицања права својине. То значи да је тај уговор основ (*titulus*) по наредби закона (*ex lege*). Другим речима, закон одређује да тај акт ствара (конституише) право својине купцу, а не преноси га с продавца на купца. Цела забуна потиче од (зло)употребе појма „преносити“ (право). Наиме, право се, додуше, хтело „пренети“, али то није било могуће, па закон такав уговор узима као основ стицања посебног, новог, од старог, постојећег права својине независног права својине (што истовремено значи и гашење права својине догдањег власника). Тим актом се, дакле, једно право својине гаси, а друго настаје — нема никаквог „преноса“ права својине с продавца на купца.

На основу овога, могу се разликовати, у овом погледу, три врсте правних аката. Једни су изјављујући (деклараторни) — њима се не преноси нити ствара никакво право, него се само утврђује да једно већ постојеће право постоји. Други су преносећи (транслаторни) — њима се постојеће право једног субјекта преноси на другог без измене. Трећи су ствара-

јући (конститутивни) — њима се ствара једно ново право, које није постојало. Уговор о купопродаји у овом случају би био стварајући правни акт. Тако схваћен, овакав акт је у складу с логиком, а није никакав пример посебне правне логике.

Могуће је и друкчије схватити дејство овог уговора, а да ипак логика не буде повређена. Могуће је, наиме, просто сматрати да се њиме заиста преноси право својине с дотадањег власника, који није продавац, на новог власника, купца. Тада би тај акт био транслаторан, али би *ex lege* преносио право својине с правог власника, који у уговору не учествује.

Нама прво решење изгледа више у складу с правним начелима. Но, било које решење да се изабере (а можда је могуће и неко треће), свакако се мора тражити оно које не иде против логике.

Др Рад. Д. Лукић

ПОЉСКИ ЗАКОНИК О ГРАЂАНСКОМ СУДСКОМ ПОСТУПКУ

Грађански судски поступак у Народној Републици Пољској био је све до 1964. регулисан делимично нормама старог права, а делимично нормама нове државе. Предратна правила била су садржана у Законику од 1933. Из разлога које не треба нарочито истацати, та правила нису одговарала потребама новог друштва, тако да је Законик био неколико пута новелиран. Прве новеле — из 1945. и 1946. — тичу се поступка у брачним споровима и споровима из односа између родитеља и деце. Оне су биле нужна последица крупних промена на пољу материјалног породичног права. Најважније измене унесене су у систем грађанског поступка 1950, и тичале су се парничног поступка. Било је писаца који су у то време сматрали да је тим новелама уведено у Пољску ново процесно право. Даља измена, од 1953, значајна је по томе што је отклонила оштру разлику између парничног и ванпарничног поступка. Најзад, новеле 1955, 1956. и 1958. имале су за циљ растерећење судова. Посебно, треба нагласити да је тим прописима надлежност за издавање платног налога пренесена на државни нотаријат и да је промењена стварна надлежност (¹).

Нови Законик о грађанском судском поступку од 17. 11. 1964. ступио је на снагу 1. 1. 1965. Недавно је преведен на немачки, што омогућава ширем кругу правника других земаља да се с њим упознају (²). Приказујемо га према том преводу.

Са своја 1153 члана, Законик представља најобимније законодавно дело које је у овој правној области до сада објављено. Он је и најпотпуније дело, јер, осим парничног, ванпарничног и извршног поступка, садржи и одредбе којима се уређује међународно приватно процесно право.

Целокупна материја Законика подељена је на кратак увод и на четири дела. Први носи назив „Когнициони поступак“ (у немачком преводу »Erkenntnisverfahren«). Он обухвата парнични и ванпарнични поступак. Други део је посвећен извршењу и обезбеђењу. У трећем делу обрађено је међународно приватно процесно право под насловом „Прописи у области међудржавног грађанског поступка“.

(¹) О пољском грађанском поступку после другог светског рата, а пре доношења Новог законика, види ближе: Wengerek, *Über den Stand des Zivilprozesses und der Zivilprozesslehre in Polen*, *Zeitschrift für Zivilprozess*, 72 Band, Heft 3/4, April 1959, стр. 146.

(²) *Zivilverfahrensgesetzbuch der Volksrepublik Polen, Deutsche Übersetzung von Cristoph Royen* *Berichte de Osteuropa — Institut an der freien Universität Berlin*, Heft, 77, 1967.